

Het is Wilterdink geweest die er in zijn studie met nadruk op heeft gewezen dat men bij een term als 'nationaal vermogen' niet alleen denken moet aan de particuliere vermogens maar ook aan andere, t.w. aan vermogens die als het ware onpersoonlijk zijn: 'alternatieve vermogens van overheden, stichtingen, verenigingen en andere organisaties, en semi-persoonlijke vermogens in de vorm van gelden voor levensverzekeringen, pensioenen en sociale uitkeringen'.¹ De gelden namelijk die personen hebben doen toekomen aan instanties die hun later een levensverzekering (in '75 beschikte 53 % van alle Nederlandse huishoudens over zulk een verzekering) of een pensioen of een sociale uitkering zullen uitbetalen (of alle drie), moet men beschouwen als het semi-persoonlijke vermogen van alle betrokkenen samen. Welnu, terwijl omstreeks 1900 het nationaal vermogen nagenoeg geheel de som was van de particuliere vermogens, veranderden deze verhoudingen in de loop van de 20ste eeuw. De particuliere vermogens stegen, maar de collectieve en semi-persoonlijke vermogens stegen in een veel sneller tempo. Aan het einde van de jaren '70 waren de particuliere vermogens 'tot ongeveer de helft van het Nederlandse nationale vermogen teruggedrongen'² – 'in minder dan honderd jaar', schrijft Wilterdink,

'veranderde een maatschappij, gedomineerd door kapitaalcrachtige individuen en families, in een maatschappij, gedomineerd door kapitaalcrachtige organisaties, waar individuen op verschillende manieren (als bestuurder, eigenaar, schuldeiser, werknemer, consument, staatsburger) deel van uitmaken of mee verbonden zijn.'³

Sinds de Tweede Wereldoorlog is dat proces versneld. Was namelijk het totaal van de belegde semi-persoonlijke vermogens in '20 nog slechts ca. f 1 miljard en in '39 ca. f 3 ½ miljard, in '60 beliep dat totaal f 20 miljard (in guldens van '39: ruim f 6 miljard) en in '80 bijna f 200 miljard (in guldens van '39: ca. f 20 miljard). Hiermee hing samen dat het totaalvermogen van de rijkste 3 % ingezetenen volgens de vermogensbelasting

gevoegd: de Nederlandse Handelmaatschappij smolt met de Twentse Bank samen tot de Algemene Bank Nederland, de Amsterdamse Bank met de Rotterdamse Bank tot de Amro-bank. Zo gingen in '70 de Coöperatieve Centrale Raiffeisenbank te Utrecht en de Coöperatieve Centrale Boerenleenbank te Eindhoven op in de Rabo-bank.

¹ A. N. Wilterdink: *Vermogensverhoudingen in Nederland*, p. 116. ² A.v., p. 179.

³ A.v., p. 164.